

Afet Epidemiyolojisi ve Sürveyansı

Çeviri: Mustafa ÖZTÜRK

BÖLÜM İÇERİĞİ

1. Genel Bakış 1.1 Afet Yüğü 2. Afet Çalışmalarında Tanımlar ve Hedefler 2.1 Tanımlayıcı Epidemiyoloji 2.2 Analitik Epidemiyoloji 2.3 Değerlendirici Epidemiyoloji 3. Afet Epidemiyolojisinin Amacı 3.1 Adli Epidemiyoloji	4. Afet Sürveyansı 4.1 Sendromik Sürveyans, 4.2 Afet Sürveyansı ve Epidemiyolojisindeki Zorluklar 4.3 Afet Sürveyans Sisteminin Tasarlanması 5. Devlet Kurumlarının ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü 6. Özet Değerlendirme Soruları, Cevaplar ve Açıklamalar

“Defalarca kez dersimizi aldık: - (savaşa) yeterince hazır olmayan ya da kısa süre içinde hazırlanamayan uluslar kendilerini düşman tarafından istila edilmiş buldular.”

Franklin D. Roosevelt

1. GENEL BAKIŞ

Afet epidemiyolojisi ve sürveyansını tartışmaya başlamadan önce, ‘afet’in ne anlama geldiğini iyi tanımamak gerekir. Bir **afet** genellikle gündelik kullanılan kaynakların olayın etkisiyle başa çıkmada yetersiz kalacağı şekilde, bir sistemde ezici bir baskı oluşturan bir olay olarak kabul edilir. Olaydan etkilenen kişi sayısının çokluğu ya da olay esnasında bizzat kaynağın hasar görmesi veya sınırlı miktarda olması vb nedenlerle kaynaklar yetersiz olabilir. Afetler kabaca kasıtlı olup olmama ya da nedenlerine göre sınıflandırılmaktadır. Tsunami, kasırga, hortum, deprem ve sel gibi olaylar **doğal afetler** olup, çoğunluğu gelişmiş bir teknoloji ile alakalı olan **insan eliyle oluşan afetler** ise tren kazası, bina çökmesi ve yangın gibi kasıtsız olabildiği gibi terör saldırısı, kitlesel silahlı tarama ya da toksik bir ajanın bilinçli dağılımı gibi kasıtlı da olabilir (örneğin 1995 Tokyo metrosunda sarin gazı salınımı, 2011 ABD’de gönderilen şarbonlu mektuplar, 2017 Las Vegas konser cinayetleri, 2018 Parkland, Florida’daki okul cinayetleri). Bir afet esnasındaki epidemiyolojik araştırma ve sürveyans gereksinimi, meydana gelen olayın türünden etkilenebilir.

Afet epidemiyolojisi ve sürveyansı, tıpkı diğer birçok hastalık vb sağlığı etkileyen durumlarda olduğu gibi, temel epidemiyolojik ilkelere dayanmakla birlikte,

afet epidemiyolojisi bağlamında ortaya çıkabilen kendine özgü zorluklar ve endişe verici durumları da dikkate almak gerekir. Araştırmacılar afetlerin fiziksel ya da zihinsel kısa ya da uzun vadeli sağlık etkilerini değerlendirebilmek için afet epidemiyolojisini kullanırlar. Epidemiyologlar ve halk sağlığı çalışanlarının, afet esnasındaki ölüm, yaralanma ve hastalıkların yayılması nasıl önlenebileceğini anlamalarına katkı sağlaması açısından da afet epidemiyolojisi oldukça önemlidir. Afet epidemiyolojisindeki bunca ilerlemelere rağmen, afet durumundaki sürveyans ve epidemiyoloji yaklaşımlarının daha da iyileştirilmesine ihtiyaç vardır.¹

Diğer olaylardan farklı olarak, afetlerde yapılan epidemiyolojik ve sürveyans çalışmaları sırasında, sadece afetten etkilenen bir toplumdaki yaşayanlara değil, afete müdahale eden çalışanlara (afet müdahalecileri) ve gönüllülere de odaklanılmaktadır. Bu çalışanlar, müdahaleye dahil olmaları nedeniyle çoğu zaman yaralanma veya hastalık riski altındadır (örneğin 11 Eylül’de afete müdahale eden bir New York İtfaiye Birimi papazı, üzerine düşen bir cisim nedeniyle öldü). Tabi ki afet harici durumlarda da çalışanlar bulaşıcı hastalık ya da yaralanma risklerine maruz kalabilirler. Ayrıca afetlerin toplumlar ve nüfus grupları üzerindeki etkilerine yönelik sürveyans ve diğer epidemiyolojik çalışmaların, olaydan doğrudan etkilenmeyen gruplara rutin olarak yapılmadığını da hatırlamak gerekir: halbuki doğrudan etkilenmeseler de olaya yakın ya da uzak nüfus grupları üzerinde de kısa ya da uzun vadeli etkiler oluşabilir ve bunların bazıları, afetten doğrudan etkilenen kişi ve topluluklara benzer riskler algılayabilir.

hazırlanılacağı konusunda tavsiyelerde bulunmakta, müdahale ekiplerine eğitim sağlamakta ve kaynakların uygun şekilde tahsis edilmesini ve dağıtılmasını sağlamak için valilerden gelen afet beyanlarındaki talepleri gözden geçirmektedir.¹⁸

ABD'de afetlere hazırlık ve müdahalede yerel, eyalet ve federal düzeylerde çeşitli diğer kurumlar da yer almaktadır. Barınma, yiyecek ve giyecek gibi hizmetlerin sağlanmasında özel sektör ve Amerikan Kızılhaçı¹⁹ gibi STK'ların da önemli bir rolü vardır. STK'lar ayrıca dünya çapında meydana gelen afetlere müdahale etmek suretiyle acil ve uzun süreli barınma, sağlık, gıda, giyim ve diğer hizmetleri sağlamaktadır.

6. ÖZET

Afet epidemiyolojisi ve sürveyansı, bir afet müdahalesinin kritik bileşenleridir ve bir olayın doğasının ve gelecekteki olayların planlanmasına yönelik muhtemel etkilerin anlaşılmasına katkıda bulunabilir. Afet sırasında sürveyansın uygulanmasında ortaya çıkan kendine özgü zorlukları bulunmaktadır, ancak epidemiyoloji ilkelerini kullanarak sürveyansta yapılan çabalar, afetleri anlamamıza ve gelecekteki benzer olayları planlamamıza değerli katkılar sağlar. Afetlerden sonra sağlıklı, dayanıklı ve sürdürülebilir toplumlar inşa etme çabaları, hem afet öncesi hem de afet sonrası ele alınabilir (Şekil 27.1).

KAYNAKLAR

1. Noji EK. Disaster epidemiology: challenges for public health action. *J Public Health Policy*. 1992;13:332-340.
2. World Health Organization. Emergency and Essential Surgical Care. Available at: http://www.who.int/surgery/challenges/esc_disasters_emergencies/en/.
3. Global Disaster Alert and Coordination System. Available at: <http://www.gdacs.org>.
4. National Oceanographic and Atmospheric Administration: National Hurricane Center. Available at: <https://www.nhc.noaa.gov/climo/>.
5. Centers for Disease Control and Prevention. People at High Risk of Developing Flu-Related Complication. Available at: https://www.cdc.gov/flu/about/disease/high_risk.htm.
6. Cukor J, Wyka K, Mello B, et al. The longitudinal course of PTSD among disaster workers deployed to the World Trade Center following the attacks of September 11th. *J Trauma Stress*. 2011;24:506-514.
7. Kim H, Herbert R, Landrigan P, et al. Increased rates of asthma among World Trade Center disaster responders. *Am J Ind Med*. 2012;55:44-53.
8. New York City Department of Health and Mental Hygiene. 9/11 Health, WTC Health Registry. Available at: <http://www1.nyc.gov/site/911health/about/wtc-health-registry.page>.
9. Miller-Archie SA, Jordan HT, Alper H, et al. Hospitalizations for asthma among adults exposed to the September 11, 2001 World Trade Center terrorist attack. *J Asthma*. 2018;55(4): 354-363.

10. Alper HE, Yu S, Stellman SD, Brackbill RM. Injury, intense dust exposure, and chronic disease among survivors of the World Trade Center terrorist attacks of September 11, 2001. *Inj Epide- miol*. 2017;4:17.
11. Gargano L, Locke S, Brackbill RM. Parent physical and mental health comorbidity and adolescent behavior. *Int J Emerg Ment Health*. 2017;19:358-365.
12. New York City Government. NYC 911 Health. Available at: <https://www1.nyc.gov/site/911health/researchers/published-research-publications.page>.
13. Pan American Health Organization. Health Response to The Earthquake in Haiti: January 2010. Washington, DC: PAHO; 2011.
14. Török TJ, Tauxe RV, Wise PR, et al. A large community outbreak of salmonellosis caused by intentional contamination of restaurant salad bars. *JAMA*. 1997;278:389-395.
15. Centers for Disease Control and Prevention. Syndrome Definitions for Diseases Associated With Critical Bioterrorism- Associated Agents. Available at: <https://www.cdc.gov/mmwr/pre-view/mmwrhtml/su5301a3.htm>.
16. Carrico R, Goss L. Syndromic surveillance: hospital emergency department participation during the Kentucky Derby Festival. *Disaster Manage Response*. 2005;3:73-79.
17. Centers for Disease Control and Prevention. Syndromic Surveillance and Public Health Emergency Preparedness Response and Recovery Committee (SPHERR). Available at: <https://www.healthsurveillance.org/page/SPHERR/Public-Health-Emergency-Preparation-Group.htm>.
18. Federal Emergency Management Agency. FEMA's Role in Winter Weather. Available at: <https://www.fema.gov/blog/2010-12-28/femas-role-winter-weather>.
19. American Red Cross. Available at: <https://www.redcross.org>.

DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Aşağıdakilerden hangisi afet epidemiyolojisinin amaçlarından biridir?
 - A. Afetlerin neden olduğu ölüm, hastalık ve yaralanmaları önlemek veya azaltmak
 - B. Karar vericiler için zamanında ve doğru bilgi sağlamak
 - C. Gelecekteki müdahale hazırlığı için bilgi toplayarak gelecekteki afetler için önleme ve azaltma stratejilerini geliştirmek
 - D. Afetten etkilenen nüfus ve topluluk için hastalık ve yaralanma kalıplarını ve risk faktörlerini tanımlamak
 - E. Hepsi
2. Afetlerden korunmaya yönelik önleme ve azaltma stratejileri geliştirilirken, hangi afetin hangi boyutları dikkate alınmalıdır?
 - A. Maliyet, zaman, yer
 - B. Zaman, yer, kişi
 - C. Kişi, maliyet, zaman
 - D. Maliyet, yer, kişi
 - E. Hiçbiri